

Refugis per als tortosins

El mes de març passat es va obrir al públic l'espai museïtzat de l'antic refugi antiaeri construït l'any 1937 sota el barri del Garrofer. L'Ajuntament d'aleshores va mobilitzar la població civil per habilitar espais on els veïns de Tortosa poguessen protegir-se dels intensos bombardejos de l'avió feixista. A principis d'abril del 1938, la ciutat va ser desallotjada en convertir-se el riu en línia de front entre els dos bàndols en lluita.

Josép Bayarri Ragal

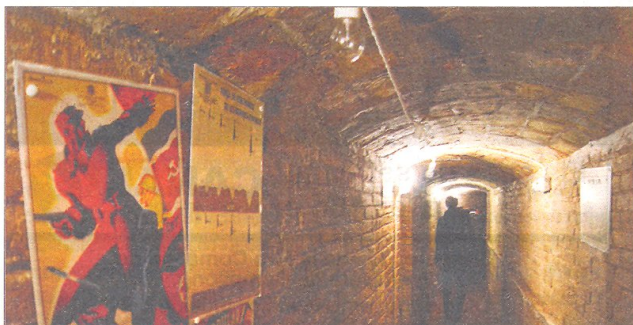
Els bombardejos, però, van continuar destruint bona part de la ciutat, especialment la resta del mes d'abril. El resultat fou que dels 4.000 habitatges que tenia Tortosa el 1936, 600 quedaren destruïts i enderrocats i altres 2.400 necessitaren reparacions de diversa envergadura; 600 d'elles, estructurals. La ciutat tardaria alguns anys a recuperar els serveis elementals que la fessen habitable i encara més anys a recuperar la seua estructura urbana.

El refugi ara rehabilitat, al començament de l'eixample del Temple, darrere del que fou cinema Fèmina, era el més gran dels existents a la ciutat i tenia capacitat per a 400 persones. N'hi havia d'altres, un dels quals, també de gran capacitat, estava habilitat sota la catedral. Les galeries, avui en part recuperades, són visitables dins l'itinerari per conèixer el conjunt catedralici. Fins i tot les coves sota els castells i fortificacions eren utilitzades com a refugis en escoltar la sirena que anunciava la visió dels avions italians. Després de la Guerra tot es va voler oblidar. Les coves van servir d'habitatge per als indigents i els refugis, segellats. El del cine Fèmina, concretament, va arribar a ser arrendat per cultivar-hi xampinyons. Altres espais utilitzats com a refugis foren les galeries sota el pla del castell de la Suda. En els anys 50, quan el castell estava abandonat i servia només per a pasturatge d'ovelles, eren el lloc preferit pels adolescents per viure l'aventura de saltar la tanca d'entrada i endinsar-se als passadissos mig enfonsats davallant pels diferents nivells de les galeries ara clausurades que rebien llum natural des de l'imponent pou central.

Hi ha ciutats condemnades a viure amb la càrrega de la seua història. Tortosa n'és una. Sovint, els historiadors expliquen que les civilitzacions antigues avançaven d'Orient a Occident pel llac de la Mediterrània. Ho feien vorejant la costa i quan trobaven un gran riu s'hi endinsaven fins allí on era possible. Això va succeir amb l'Ebre; els pobles colonitzadors van penetrar-hi. Aviat hi trobaren el primer gran obstacle que permetia controlar la via fluvial: el turó que avui acull el castell de la Suda. Allí hi havia ja un nucli habitat ibèric que l'engrandiren i emmurallaren esdevenint l'arrel d'Hibera, Dertosa, Tortuxa i l'actual Tortosa.

Tortosa fou ciutat fortificada des de sempre. S'hi han trobat muralles romanes, sarraïnes, medievals, però la major part de fortificacions són de l'època moderna, quan l'artilleria va revolucionar les accions militars. A finals del xvii, després dels setges de 1640-48 es van refer les muralles seguint les tècniques de l'enginyer militar francès marquès de Vauban. D'aquesta època són els fortins d'Orleans i del Bonet i les avançades de Sant Joan. Tortosa va assolir la consideració de plaça forta de primer ordre, de les més importants del país, clau per a les comunicacions entre la frontera i el sud peninsular i l'accés a l'interior per la vall de l'Ebre. En totes les conteses bèl·liques, l'ocupació de Tortosa esdevenia fet transcendental per als objectius dels contendents. No debades el nom de Tortosa figura escolpit a l'arc de Triomf de París com una de les grans victòries de l'exèrcit napoleònic. En aquest fet rau la seua importància i també la seua misèria perquè en cada guerra la ciutat resultava destruïda en bona part i calia recomençar-ne de nou la reconstrucció urbana i social.

La darrera gran desfeta fou com a conseqüència de la passada guerra. Al cap de gairebé vuitanta anys, els efectes físics han desaparegut, però la ciutat mai no va tornar a ser la d'abans. Els refugis antiaeris, el testimoni que cal recuperar perquè en quede constància futura i siga una lliçó permanent del que no hauria de tornar a succeir. ■

Recuperar els espais de la Guerra ha de tindre una funció pedagògica per a les noves generacions.